

GEORGIJ CZEREWKO
IRYNA CZEREWKO
STEFANIA ONYŚKO

EFEKTYWNOŚĆ FUNKCJONOWANIA MIĘDZYNARODOWYCH ORGANIZACJI GOSPODARCZYCH

WSTĘP

W wyniku zawarcia wielostronnych umów międzypaństwowych dla wspierania rozwoju gospodarczego i społecznego powstały międzynarodowe organizacje gospodarcze. Wsparcie to dokonywane jest drogą udzielania kredytów, gwarancji kredytowych, dokonywania inwestycji kapitałowych, pomoc szkoleniową. Organizacje oferują doradztwo w prowadzeniu inwestycji, polityki makroekonomicznej i innych sprawach finansowych.

Międzynarodowe organizacje gospodarcze działające w sposób efektywny mogą stanowić źródło pomocy dla wielu krajów i przyczynić się do faktycznej stabilizacji gospodarki światowej. Z pewnością nie jest to zadaniem łatwym, zwłaszcza na tle ciągłych zmian, i wymaga nieustannej współpracy, kształto-

---

Prof. dr hab. GEORGIJ CZEREWKO – kierownik Katedry Teorii Ekonomii Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim; kierownik Katedry Ekonomiki Przedsiębiorstwa Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Agrarnego w Dublanach; adres do korespondencji: Lwowski Narodowy Uniwersytet Agrarny w Dublanach, 80381 Lwow – Dublany, Ukraina, ul. Wołodymyra Wełykoho 1.

Doc. dr IRYNA CZEREWKO – docent Katedry Ekonomiki Przedsiębiorstwa Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Agrarnego w Dublanach; adres do korespondencji: Lwowski Narodowy Uniwersytet Agrarny w Dublanach, 80381 Lwow – Dublany, Ukraina, ul. Wołodymyra Wełykoho 1.

Dr STEFANIA ONYŚKO – kierownik Katedry Finansów Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu Agrarnego w Dublanach; adres do korespondencji: Lwowski Narodowy Uniwersytet Agrarny w Dublanach, 80381 Lwow – Dublany, Ukraina, ul. Wołodymyra Wełykoho 1.

wania wspólnej polityki handlowej oraz wycucia na potrzeby i problemy świata. Współczesna sytuacja w międzynarodowych stosunkach gospodarczych, charakteryzująca się ciągłym brakiem porozumienia między krajami Trzeciego Świata a krajami rozwiniętymi, a nawet między krajami członkowskimi UE, świadczy o wzrastaniu skali problemów w działalności międzynarodowych organizacji gospodarczych, co pozwala wysnuć wniosek o trudnościach w prognozowaniu sposobów i efektywności funkcjonowania tychże organizacji.

OMÓWIENIE PROBLEMU I WYNIKI BADAŃ

Pojęcie *organizacja* można by ograniczyć do strefy funkcjonowania systemów społecznych, w których jednostką są ludzie jako istoty społeczne. Takie jest podejście do tej sprawy współczesnej teorii organizacji, chociaż nie zawsze wystarczająco konsekwentne¹.

Z pojęciem tym nie należy mieszać pojęcia *zorganizowanie*, którego zakres jest znacznie szerszy, stąd też cecha zorganizowania występuje w organizmach i organizacjach, ale także poza nimi. Zorganizowanie, rozumiane jako występowanie określonych uporządkowanych relacji między częściami całości, jest cechą wszystkich rodzajów systemów matematyczno-logicznych, fizyczno-chemicznych, biologicznych (i roślinnych, i zwierzęcych), mechanicznych czy wreszcie społecznych. W najbardziej ogólnym pojęciu system jest definiowany jako zespół elementów, które są ze sobą wzajemnie powiązane i które zmieniają się razem w sposób uporządkowany².

Stopień zorganizowania osiągany przez systemy społeczne (do których stosuje się pojęcie *organizacja*) jest niższy niż osiągany przez inne systemy (np. biologiczne). Elementami składowymi tych pierwszych są bowiem ludzie, których zachowanie cechuje z natury znaczna autonomia (wolna wola)³.

W żadnym z aktów pozytywnego prawa międzynarodowego nie znajdujemy definicji organizacji międzynarodowej. Charakteryzując organizacje wyspecjalizowane, art. 57 Karty ONZ oraz art. 95 Karty Organizacji Państw Amerykańskich stwierdzają tylko, że mają one być utworzone na podstawie wielostronnych umów międzyrządowych i posiadać określone kompetencje⁴.

---

¹ W. Morawiecki, *Międzynarodowe organizacje gospodarcze*, Warszawa: PWN 1987, s. 16.

² Tamże.

³ Tamże.

⁴ W. Morawiecki, *Organizacje międzynarodowe*, Warszawa: PWN 1965, s. 29.

Organizacje międzynarodowe można klasyfikować według różnych kryteriów, z których najważniejsze to: status międzynarodowy członków, zasięg podmiotowy, kompetencja i kryterium przedmiotowe⁵.

Pierwszoplanowe znaczenia ma podział ze względu na status międzynarodowy członków. Z tego punktu widzenia organizacje międzynarodowe można podzielić na trzy zasadnicze grupy członków: a) międzynarodowe organizacje rządowe (International Government Organisations – IGOs), b) międzynarodowe organizacje pozarządowe (International Non-Government Organisations – INGOs), c) organizacje transnarodowe⁶.

Międzynarodowe organizacje gospodarcze jako podmioty międzynarodowej polityki ekonomicznej można podzielić na dwie grupy: powszechne i grupowe⁷. Organizacje powszechne obejmują swym zasięgiem już prawie wszystkie państwa świata. Uczestnictwo w nich jest dobrowolne i wynika z potrzeby rozwiązywania problemów wymagających współpracy wielu krajów. Do takich problemów gospodarczych należy zaliczyć wyżywienie, rozwój gospodarczy, ochronę środowiska naturalnego, postęp techniczny i dostęp do niego, oddłużenie międzynarodowe itp. Warunkiem powszechnego charakteru międzynarodowych organizacji gospodarczych jest nie tylko formalna, lecz także faktyczna dostępność dla wszystkich państw, mimo ich zróżnicowania pod względem poziomu rozwoju, struktury gospodarki, potencjału itp.⁸

Organizacje grupowe, w odróżnieniu od powszechnych, mają ograniczony zakres członkostwa. Należą do nich tylko niektóre państwa, odpowiadające specjalnym wymaganiom. Kryteria selekcji członków takich organizacji mogą być wyraźnie sformułowane w ich statutach, najczęściej jednak wynikają pośrednio z celów i zasad danej organizacji. Dotyczy to zwłaszcza organizacji o charakterze integracyjnym⁹. Ugrupowania integracyjne kierują się przede wszystkim kryterium regionalnym, łącząc kraje znajdujące się w sąsiedztwie bądź w niezbyt dużej odległości. Często stawiają również wymagania co do poziomu rozwoju gospodarczego, komplementarności struktur itp.¹⁰

---

⁵ E. Cziomer, L. W. Zyblikiewicz, *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Warszawa–Kraków: PWN 2002, s. 67.

⁶ Tamże.

⁷ P. Bóżyk, *Zagraniczna i międzynarodowa polityka ekonomiczna*, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2004, s. 132.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

¹⁰ *Współczesna gospodarka światowa*, red. A. B. Kisiel-Łowczyc, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 1997, s. 46.

Początki organizacji międzynarodowych sięgają starożytności. Większego znaczenia nabrały jednak dopiero w XVIII, a zwłaszcza w XIX w. Wpłynęło na to wiele czynników, z których nie bez znaczenia było organizowanie licznych konferencji międzynarodowych w różnych dziedzinach po kongresie wiedeńskim 1815 r., przekształcających się z upływem czasu w stałe narady lub spotkania. Ponadto wzrost współpracy gospodarczej i wymiany handlowej zmuszał państwa i sąsiadujące ze sobą regiony geograficzne do poszukiwania nowych form kooperacji międzynarodowej.

Utworzenie systemu organizacji międzynarodowych, które spełniają określone funkcje w stosunkach międzynarodowych, odbywa się jako instytucjonalizacja stosunków międzynarodowych. Państwa członkowskie poszczególnych organizacji czy instytucji biorą na siebie obowiązek postępowania zgodnie z zasadami przyjętymi w danej organizacji, co zwiększa przewidywalność zachowań, przy powszechności członkostwa umożliwia stosowanie dość powszechnych sankcji przez innych członków w razie niespełnienia wspomnianych warunków, zbliża członków do siebie w procesie poszukiwania konsensusu, podczas czego tworzy się mniej lub bardziej trwałe koalicje¹¹.

W kategoriach pojęciowych ogólnej teorii systemów efektywność oddziaływania systemu na jego środowisko może oznaczać wielkość zmian w środowisku spowodowanych przez to oddziaływanie. Wydaje się, że w tym wypadku lepiej byłoby mówić o skuteczności systemu. Do tego pojęcia zbliżone jest ogólne pojęcie siły oddziaływania lub zdolności powodowania zmian przez dany system w jego środowisku¹². W odniesieniu do organizacji międzynarodowej ocena efektywności może przybierać postać oceny ogólnej skuteczności jej oddziaływania na środowisko. Abstrakcyjność i subiektywność takich ocen osłabia ich znaczenie i wartość naukową¹³.

Ponieważ organizacja międzynarodowa przez poszczególne państwa lub ugrupowania jest traktowana jako instrument ich interesów, efektywność działania organizacji międzynarodowej rozpatrywana z tej perspektywy sprowadza się do opłacalności członkostwa. Zatem badanie tak pojmowanej efektywności polega na analizie kosztów i korzyści uczestnictwa konkretnych państw w danej organizacji międzynarodowej.

Weryfikacja skuteczności pomocy – wyniki krajowych strategii rozwoju są podstawą dla niesienia bardziej skutecznej pomocy. Dzięki lepszemu zarzą-

---

¹¹ K. Żukrowska, *Szerokie otwarcie. Polska gospodarka w aktywnym otoczeniu międzynarodowym*, Warszawa: Volumen 1994, s. 21.

¹² Morawiecki, *Organizacje...*, s. 302.

¹³ Tamże, s. 303.

dzaniu wynikami odpowiedzialność i wiarygodność krajowego rządu są wzmocnione, co prowadzi do pogłębienia zaangażowania krajów w narodowe strategie rozwoju. W 2005 i 2006 r. przeprowadzono kilka sondaży w celu oceny stanu wysiłków państwa do opracowania i wdrożenia strategii rozwoju oraz działania na to zorientowanego. Opinie wskazywały najlepsze praktyki, które zostały wprowadzone w życie, co jest to podstawą do niesienia bardziej skutecznej pomocy¹⁴.

W obliczu nieustannych przemian zachodzących na świecie międzynarodowe organizacje gospodarcze starają się nakierować swoją działalność na realizację istniejących potrzeb. Odrodzenie się protekcjonizmu w nowej postaci potwierdzało niejako, że metody dotychczasowej liberalizacji były skuteczne, a w wyniku tej liberalizacji gospodarki stały się bardziej otwarte i wrażliwe na konkurencję międzynarodową; przemysły od lat działające w krajach rozwiniętych musiały stawić czoła nowym producentom i nowym produktom z krajów rozwijających się. Po dokonaniu restrukturyzacji skala odradzającego się protekcjonizmu zaczęła jednak zagrażać interesom czołowych potęg handlowych, co wywołało decyzję o rozpoczęciu Rundy Urugwajskiej i o niewprowadzaniu nowych środków na czas negocjacji, a Zakończenie Rundy przyniosło wiele posunięć, poszerzających zakres swobody handlu (tekstylii i odzież, usługi, rolnictwo, ochrona własności intelektualnej), porządkujących zasady posługiwania się instrumentami pozataryfowymi (wprowadzania niektórych zakazano, np. dobrowolnych ograniczeń eksportu) oraz dyscyplinujących reguły rozstrzygania spraw spornych¹⁵.

O efektywności funkcjonowania międzynarodowych organizacji gospodarczych można praktycznie sądzić na przykładzie WTO w stosunku do Polski jako jej członka. Przynależność Polski do systemu współpracy międzynarodowej w ramach WTO oznacza wiele praw i korzyści, ale także zobowiązań, które musi wypełniać tak samo jak inni członkowie. Zobowiązania te dotyczą m.in.: dostępu do rynku (np. przestrzegania zasad handlowych i redukcji stawek celnych oraz likwidacji innych barier handlowych), zapewnienia zgodności prawa wewnętrznego i procedur administracyjnych z wymogami WTO¹⁶. Korzyścią dla Polski w zakresie zmian systemu gospodarczego było znacznie

---

¹⁴ <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,contentMDK:21790744~pagePK:41367~piPK:51533~theSitePK:40941,00.html>

¹⁵ J. Świerkocki, *Zarys międzynarodowych stosunków gospodarczych*, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2004, s. 117.

¹⁶ E. Łatoszek, M. Pracek, *Organizacje międzynarodowe. Założenia, cele, działalność*, Warszawa: Dom Wydawniczy „Elipsa” 2001, s. 147-148.

ułatwione wykonanie obowiązku nałożonego na Polskę przez UE dostosowania polskiego prawa do standardów Unii. Korzyści w zakresie podnoszenia sprawności obecnego systemu należy rozpatrywać w dwóch aspektach: zagranicznym i wewnętrznym. Efekty wewnętrzne decydują o wzroście długookresowej konkurencyjności polskich produktów na rynku zewnętrznym. Główną korzyścią wewnętrzną jest wzrost konkurencji doprowadzonej do poziomu rynku międzynarodowego, co oznacza dostosowanie do reguł i wymagań światowych; poprzez to następuje wzrost sprawności działania. Z kolei najważniejszą korzyścią dla polskich przedsiębiorstw jest umożliwienie prawidłowej kalkulacji poprzez oparcie jej na cenach ustalanych przez rynek światowy, a więc cenach pozbawionych elementów monopolistycznych, które mogą wystąpić na rynku krajowym. Udział w WTO zwiększa możliwość poznania rynków zagranicznych, obowiązujących w nim przepisów, warunków, w jakich tam trzeba działać. Podstawową korzyścią dla Polski w zakresie eksportu jest zwiększenie możliwości zbytu i jego ułatwienie¹⁷.

Bardzo ważnym czynnikiem, który wpłynął na funkcjonowanie gospodarki polskiej w sferze handlu zagranicznego, było uczestnictwo Polski w rokowaniach Rundy Urugwajskiej, dzięki czemu uzyskała ona status kraju o gospodarce rynkowej oraz uczestniczyła w procesie redukcji barier celnych i pozacelnych w relacjach handlowych z krajami członkowskimi WTO¹⁸.

Tab. 1. Udział Polski w handlu światowym w wybranych latach (w %).

Rok	Eksport	Import
1970	1,1	1,1
1980	0,8	0,9
1990	0,4	0,3
2000	0,5	0,7
2005	0,9	0,9
2009	1,1	1,2

Źródło: E. Czarny, *Polska w handlu światowym*, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2010, s. 43.

¹⁷ E. Pawlak, A. Małkowski, *Przegląd Organizacji Międzynarodowych*, Szczecin: Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Szczecinie 2006, s. 120-121.

¹⁸ M. Domiter, *Eksport w doktrynie i polityce gospodarczej na tle procesów liberalizacyjnych i integracyjnych*, Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu 2008, s. 253.

Jak wynika zamieszczonych w tab. 1, udział Polski w handlu światowym jest stosunkowo niewielki. Szczególnie niski poziom zaznaczył się na początku okresu transformacji systemowej, przy czym proces spadku rozpoczął się już latach 80. XX w. Zwiększenie roli Polski w wymianie międzynarodowej rozpoczęło się w 2. połowie lat 90. XX w.; w roku 2009 udział w światowym eksporcie i imporcie kształtował się na poziomie odpowiednio 1,1% i 1,2%.

Formalną sytuację Polski na forum WTO zmienił fakt wejścia do Unii Europejskiej¹⁹. Wiązało się to przede wszystkim z tym, że Polska przestała kształtować politykę handlową na szczeblu narodowym, gdyż zaczęło się to odbywać w skali Wspólnoty.

Jednoznaczna ocena przyszłego kształtu globalizacji gospodarki nie jest możliwa, dlatego że jest ona procesem bardzo złożonym²⁰. To samo dotyczy i działalności międzynarodowych organizacji gospodarczych, co widać chociażby na przykładzie WTO. Zakres oddziaływania Światowej Organizacji Handlu na gospodarkę przyszłości jest w głównej mierze uzależniony od tego, czy Runda Doha zakończy się porozumieniem satysfakcjonującym obie strony. Nie można zaprzeczyć, że WTO przyniosła wiele korzyści. Wielkość problemów w handlu jest jednak tak ogromna, że porozumienie w najbliższych latach wydaje się nie do osiągnięcia. Należy jednak pamiętać, że to nie tylko negocjacje, ale też wiele innych zjawisk występujących w środowisku międzynarodowym wpływa na kształt globalizacji gospodarki światowej, i to także od nich zależy przyszłość tego procesu.

WNIOSKI

Międzynarodowe organizacje gospodarcze pełnią zasadniczo funkcje regulacyjne, kontrolne i operacyjne, ale państwa członkowskie oczekują głównie działań pomocowych ze strony owych organizacji; poniekąd w tym celu właśnie te organizacje zostały utworzone. Rolą ich jest osiągnięcie zgodności interesów swoich członków, dążenie do porozumienia we wspólnych zadaniach dobranych do ich realizacji środków, umiejętne kierowanie pewnymi działaniami. Międzynarodowe organizacje gospodarcze udzielają głównie wsparcia finansowego i służą doradztwem.

¹⁹ <http://clo.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Clo/WTO> (dostęp 29.04.2011).

²⁰ B. Jeliński, *Polityka współpracy gospodarczej z zagranicą*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2009, s. 531.

Wiele krajów upatruje pomocy i choćby częściowego rozwiązania swoich problemów natury nie tylko finansowej dzięki wsparciu międzynarodowych organizacji gospodarczych. Co więcej – dzisiaj praktycznie żaden kraj nie jest w stanie funkcjonować bez pomocy odpowiednich organizacji. Zatem rola międzynarodowych organizacji gospodarczych w gospodarce światowej i poszczególnych krajów z osobna jest spora. Tym bardziej istotne jest, aby dane organizacje działały w sposób efektywny. Konieczne może być wprowadzenie pewnych zmian i dostosowanie programów i zasad z uwzględnieniem problemów oraz potrzeb ówczesnego świata. Zyskać jednak mogą na tym wszyscy. Im bardziej skomplikowane będą problemy w ekonomicznych stosunkach międzynarodowych, im większe będą ich skala i zasięg, tym o wyższej efektywności funkcjonowania międzynarodowych organizacji gospodarczych można rozmawiać w przypadku, gdy ich działalność skutecznie będzie się odbijać na procesie rozwiązywania tych problemów.

BIBLIOGRAFIA

- Bożyk P.: Zagraniczna i międzynarodowa polityka ekonomiczna, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2004.
- Czarny E.: Polska w handlu światowym, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2010.
- Cziomer E., Zyblikiewicz L. W.: Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych, Warszawa–Kraków: PWN 2002.
- Domiter M.: Eksport w doktrynie i polityce gospodarczej na tle procesów liberalizacyjnych i integracyjnych, Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu 2008.
- Jeliński B.: Polityka współpracy gospodarczej z zagranicą, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2009.
- Współczesna gospodarka światowa, red. A. B. Kisiel-Łowczyk, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 1997.
- Latoszek E., Praczek M.: Organizacje międzynarodowe. Założenia, cele, działalność, Warszawa: Dom Wydawniczy „Elipsa” 2001.
- Morawiecki W.: Międzynarodowe organizacje gospodarcze, Warszawa: PWN 1987.
- Morawiecki W.: Organizacje międzynarodowe, Warszawa: PWN 1965.
- Pawlak E., Malkowski A.: Przegląd Organizacji Międzynarodowych, Szczecin: Wydawnictwo Akademii Rolniczej w Szczecinie 2006.
- Świerkocki J.: Zarys międzynarodowych stosunków gospodarczych, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2004.
- Żukrowska K.: Szerokie otwarcie. Polska gospodarka w aktywnym otoczeniu międzynarodowym, Warszawa: 1994.
- <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,contentMDK:21790401~menuPK:5119395~pagePK:41367~piPK:51533~theSitePK:40941,00.html>
- <http://clo.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Clo/WTO> (dostęp 29.04.2011).

THE EFFICIENCY
OF INTERNATIONAL ECONOMICAL ORGANIZATION FUNCTIONING

Summary

The key concepts related to the essence of subject are presented in this article. Authors describe essence of international economic organizations and its categorization. Besides they explain the concept of International Economic Organizations functioning efficiency. The results of some aspects of analysis of International Economic Organizations functioning efficiency in the case of Poland's' membership in WTO are showed. Some prognoses of International Economic Organizations activity are made.

Słowa kluczowe: międzynarodowe organizacje gospodarcze, funkcjonowanie, tendencje, perspektywy.

Key words: international economical organizations, functioning, tendencies, perspectives.